

НАРОДНО ЧИТАЛИЩЕ „ОТЕЦ ПАИСИЙ -1942г.“

с. Кайнарджа, обл. Силистра, ул. „Г. Токушев“ 1, тел. 08679 8314

e - mail: izvor_@abv.bg; уеб сайт: izvorite.org

КОЛЕДА

Коледата си остава един от –хубавите, а може би най-хубавият семеен празник, където около трапезата се събира цялото семейство.

Празникът /обичаят/ се празнува на Бъдни вечер /Рождество Христово/ - 24.12.

Обичаят е известен още като – КОЛЕДУВАНЕ.

Коледарите /коладниците/ преди всичко са ергени. Посещават домовете на своите годеници, моми. Облечени са празнично с национални костюми, характерни за съответното населено място-бели нашити ризи, тъмночервени тъкани елечи и опаси, черни потури с гайтани, бели навои с кръстосани черни върви и антерии, а царят с ямурлук, калпакът е окичен с бронзирана чимширова китка и венец от сушени сини сливи и бучки захар завити с червен конец. Реквизит на коледарите е гегата, украсена с клонки от чимшир и гевречета.

Коледарите избират свой водач –цар. Царят трябва да е почитан от всички хора от селото. Него калесват с бъклица.

В дома на царя коледарите разучават песни и благословии. Вечерта преди да тръкнат из селото, най- напред коледуват в неговия дом. Това е израз на уважение към избрания водач. Той приготвя кравай който е набучен с чешшир и обвит в бяла кърпа.

При посещаването на домове те изпълняват песни за стопанина:

*„Добър вечер, чорбаджийко, Коладеле,
чорбаджийко, механджийко, Коладеле,
стани, отвори чимшир порти, Коладеле*

.....

добри гости коладници, Коладеле...„

за момък, за девойка:

*„Гроицеле, малкай моме, Коладеле,
де си била дор до нине, Коладеле,
де си била дор до нине, Коладеле,
дор до нине, дор туй време, Коладеле,
в гора ли си билки брала,Коладеле...”*

за овчар, за земеделец и т.н.

След като изпълнят песните царят благославя стопанина с наричания - благословия /молитва /, като „опява” кравая и благославя дома и семейството за добруване и богатство през годината:

„Славите ли, славите ли, отбор момци -коладници.

...Славим, славим!

*Таз вечер сме се събрали все отбор момци- коладници
де път пътувахме, де ноц ноцувахме,
че стигнахме до бай Ивановите двори....”*

Стопаните даряват коледарите с кравай, пара, венци, а момата в която посещават коледарите окачва венец на своя бъдещ годеник, черпят ги с вино.

В Кайнарджа тази традиция се спазва и до днес. Населението ги очаква с трепет и желание.

ЛАЗАРУВАНЕ

Лазаруването е общобългарски обичай. Празникът се празнува една неделя преди Великден, винаги в събота. Подготовката за празника започва един месец по-рано. Момиченцата и момите се събират да учат или си припомнят лазарските песни и игри. Обикновено им помага по-възрастна жена, която е лазарувала и добре помни песните. Децата се определят предварително по групи за всяка махала и обикалят домовете.

Първи тръгват из село сутринта на Лазаровден малките лазарки. Групичката е от по 4-5 момиченца на възраст до 10 г. играят само две момиченца забулени с кърпи /байриш/, а останалите пеят и пляскат с ръце от страни. Песента която децата пеят е:

*„Синчице бели голубци,
на къде сте ми лятали?
Покрай царчини дворове.
Какво ми прави царичка?...”*

Те обикалят селото носейки кошница за събиране на яйца, украсена с венец от върба или бръшлян. Носията, с която са облечени е детска, характерна за селото – бяла нашита риза, червена фуста, кадифян елек, престилка, зелена кърпа. На главите си носят венци от върба и цветя. На излизане стопанката дарява децата с яйца и пара, а те целуват ръка. Те ходят обикновено до обяд.

След тях тръгват големите лазарки, които продължават обхождането и на следващия ден Връбница. Те са на възраст по на 12-15 години и играят специфични обредни игри -„Буенец”. Групите са по 4-6 момичета, обикалят по домовете и изпълняват песни за момче:

*„Изгрели ми са две слънца,
сутрин рано изгряват,
вечер късно засядат
хората се чудеха каквай таз работа...”*

за момиче, за млада булка:

*„Че хвъркнал сокол, че кацнал сокол
на тополика лика, иглика,*

*лика, иглика, мър че извика,
я излез, излез були Гинкеле..."*

Сами си пеят и играят отворени хора. Облечени са в моминска носия, характерна за населеното място- бяла риза с тъкани ръкави, червена фуста с черни ивици, пъстър кадифян елек, червена тъкана престилка с кенари от двете страни и дандела по средата, с червени кърпи на главите и венци от стари булски цветчета, а водачът /буенек/ с калпак на главата. На излизане стопанката ги дарява с кърпа в която има вързана пара и я слага на рамото на буенека, а те пеят:

*„Нашата драга махлица,
шу има моми хубави,
ала са момци глупави
незнаят моми да любят..."*

Изпраща ги с благопожелание за здраве да обикалят колкото се може повече домове и догодина пак да дойдат.

На следващият ден-Връбница, Цветница девойките и момите отиват на реката или кладенеца и пускат едновременно във водата венчета от върба, хлебни кукли или някакъв белег. Момата, чийто белег изпревари останалите, се смята „кумица“ и до Великден се ползва с особено уважение.

В Кайнарджа в днешно време се изпълнява само обичаят Лазаруване.

ВЕЛИКДЕН

След празниците Лазаровден и Цветница в очакване е Великден. Седмицата преди него се нарича Велика или Страстна. На особена почит през седмицата е четвъртък, т.н. Велики четвъртък. Жените в къщата са стават рано, най –старата от тях е приготвя яйцата за боядисване. Преди това те се измиват с вода и пепел за да няма петна по тях. В по стари времена нашите баби са използвали най-различни растителни бои, треви, люспи от лук за боядисване на яйцата, сега използваме изкуствени багрила.

Традицията изисква на Велики четвъртък да се боядисват яйцата. Първото боядисано яйце трябва да е червено и с него стопанката докосва лицата на децата, на момите и булките и ги благославя: *„Да сте бели и червени като туй червено яйце.“* Според поверието децата, момите, младата булка се предпазват от лоши очи и лоши срещи през годината. Първото червено яйце се слага под иконата и там седи до следващия Велики четвъртък. В Кайнарджа това се прави и в днешни дни.

Читалището ежегодно организира съвместно боядисване на яйца с деца и баби. С така нашарените яйца подрежда изложба.

Великден се характеризира още и със своите обредни хлябове, наречени козунаци. В миналото те са се приготвяли в къщи от стопанката, в днешни времена това се случва рядко.

На Великият ден на доброто, традиция е да се посещават родители, кумове, по-големи братя и сестри, като се даряват с козунаци и писани яйца.

БАБА МАРТА

Нашите прадеди са ни оставили завещание да се кичим с мартеница всяка година на първи март, нито по-късно, нито по-рано.

Мартеницата е от червени и бели конци изработена саморъчно. Закичват се деца и възрастни за здраве и берекет през годината.

Читалището организира изработка на мартеници с деца и възрастни наречена „Работилницата на Баба Марта“. С една част от направените мартеници се прави изложба – базар, а с другата се подаряват на деца.

КУКЕРОВДЕН

В Кайнарджа Кукеровден се празнува в неделя на Сирни Заговезни. Подготовката започва отрано, така че сутринта на Кукеровден всички участници да са готови.

Кукери /кукове/ стават само мъже, най-вече ергени, по-малко младоженци и женени мъже. Кукерската дружина има следните персонажи: кукери, булка, зет, поп и други.. Кукерите са облечени в женски носии / риза, елек, фуста, престилка/, с бели навои с кръстосани черни върви, обути са с цървули, а те окичени с топки от прежда. На главите си носят маски. Маската е изработена от заешка или агнешка кожа, с отвори за очите и устата, пришита кратунка за нос. Всички те имат богата украса от огледалца, синци, пискюлчета от цветни вълнени конци и др. На кръста имат навързани звънци, а през раменната област преминават синци със звънчета. Кукерите носят дървени саби и камшици, с които потупват населението за здраве .

Сложният обреден комплекс от обичаи, действия и народни практики /заораване и засяване/, които изпълняват кукерите на Кукеровден е насочен към прогонване на дявола /злото/ от селото и предизвикване на добрите сили да осигурят здраве за хората, плодородие от нивите, богат приплод от добитъка.

В миналото кукерската дружина е обхождала домовете из селото, а в днешни времена, читалището ежегодно организира на Сирни Заговезни „Празник на кукерите“. Той протича като конкурс за:

- Саморъчно изработена в духа на народните традиции кукерска маска;
- Характерна местна носия;
- Естетически издържан вид на маската и костюма;

- Поведение на кукера;
- Маскарадни костюми.

Празникът се провежда на площада, където веселието става общо за кукери и население.

След приключването на площадното веселие, празникът продължава с паленето на огънове /уралии/ по махали и обхождане на домове с маскараден костюм и маска.

Песни изпълнявани на Лазаровден

лазарки

„Синчице бели голубци,
на къде сте ми лятали?
Лятали сме си , лятали
покрай царчини дворове.
Какво ми прави царичка?
Царичка на двор сидеше,
на златен скомен стоеше,
мъжка си рожба държеше
и му шапчица шиеше
със ситен дребен маргарец.

/песен за малко дете/

Мъри булка хубава,
имаш рожба мънана
стани рано у събота
облечи я, премени я
изведи я, извън порти
да си гледа буенци
буенци и лазарки
буенците в червено,
лазарките в зелено.

/песен за млада булка/

буенци

ОВЧАР ВИКА ОТ ПОЛЕТО

1. Овчар вика от полето,
я мър моме, малкай моме,}2
подигни си бяла кърпа,}2
да ти видя бяло лице,}2
бяло лице лебедяво,}2
черни очи геранени,}2
тънки вежди гайтанени.
2. Бре овчарко, ти душманко,
що ти трябва мойто лице,}2
мойто лице е пурдадено, }2
пурдадено, заложено, }2
за алтъни маджарлии, }2
за рубета синджирлии.

/ песен за мома /

ЧЕ ХВРЪКНАЛ СОКОЛ

Че хвръкнал сокол, че кацнал сокол
на тополика, лика иглика.

На тополика, лика иглика
лика иглига, мър че извика.

Лика иглига, мър че извика
я излез, излез, були гинке ле.

Я излез, излез , були гинке ле
какъв ти хабер майка приоде.

Какъв ти хабер майка приоде
ти ко си имаш свекър, свикърва.

Ти ко си имаш свекър, свикърва
свекър, свикърва, зълви и девери.

Свекър, свикърва, зълви и девери
да им хатъру убевечиташ.

Да им хатъру убевечиташ
как на майка си тъй на свикърва си.

Как на майка си тъй на свикърва си
как на баща си, тъй на свикра си.

Как на баща си, тъй на свикра си
как на систра си , тъй на зълва си.

Как на систра си , тъй на зълва си
как на брата си, тъй на девер си.

/песен за млада булка/

ИЗГРЕЛИ МИ СА ДВЕ СЛЪНЦА

1. Изгрели ми са две слънца,
сутрин рано изгряват,}2
вечер късно засядат,}2
хората се чудеха,}2
каквай тази работа,}2
далий божа работа,}2
илий хорска страхота.

2. Нитой божа работа,
нитой хорска страхота,
най било мамо най било,
аз и батя двамата,
две села разселихме,
две моми намерихме,}2
първата мамо за батя,}2
а втората за мене.

/песен за момче/

Нашата драга махлица

Нашата драга махлица,
шу има моми хубави,}2
ала са момци глупави, }2
не знаят моми да любят, }2
от моми китки да вземат, }2
от пелин китки да кичат,
кичеста китка, Радке ле,
дваж по кичеста, Стефане.

/на излизане от дома/

Песни изпълнявани на Коледа

Добър вечер, чорбаджийко, Коладеле,
чорбаджийко, механджийко, Коладеле,
стани отвори, чемшир порти, Коладеле,
отвори ги, отключи ги, Коладеле,
че ще ти дойдат, добри гости, Коладеле,
добри гости, коладници, Коладеле,
че ще ги дариш, с добра дарба, Коладеле,
добра дарба, с питен кравай, Коладеле.

/при влизане в дома/

БЛАГОСЛОВИЯ

„Славите ли, славите ли, отбор момци - коладници.
...Славим, славим!

Таз вечер сме се събрали, отбрали
все отбор момци - коладници
де път пътувахме, де нощ нощувахме,
че стигнахме до бай Ивановите равни двори,
равни двори, чемшир порти
ръком похлопахме, краком потропахме
ний рекохме, че ще излезе някой зъл човек,
а пък то излезе един добър човек,
че ни дари с добра дарба,
добра дарба с питен кравай
върху кравая сърма злато,
сърма злато кръст дукато.
Речете дружина – Амин!
.....Амин!

Изгряла е ясна звезда, Коладеле,
ясна звезда, преди слънце, Коладеле,
то не било, ясна звезда, Коладеле,
най е било, малка мома, Коладеле.

/при излизане от дома/

ГРОИЦЕЛЕ, МАЛКАЙ МОМЕ

Гроицелe, малкай моме, Коладеле,
де си била дор до нине, Коладеле,
де си била дор до нине, Коладеле,
дор до нине, дор туй време, Коладеле,
в гора ли си билки брала, Коладеле,
или в поле перуника, Коладеле,
отговаря, малка мома, Коладеле,
не съм в гора билки брала, Коладеле,
не съм в гора билки брала, Коладеле,
нито в поле перуника, Коладеле,
най съм с братец овци пасла, Коладеле,
на крилце съм завръщала, Коладеле,
на крилце съм завръщала, Коладеле,
на бял Дунав на повала, Коладеле.

/песен за млада булка/